

Bij de 1000e column van prof. dr. Bob Smalhout

MBO-instelling in zaken?

door Jos Scheerboom

De zaterdagse columns van prof. dr. Bob Smalhout in De Telegraaf, het dagblad voor de wakkere Nederlander, vormen voor zowel Sietze Leenstra als ondergetekende een bron van inspiratie, vooral als de columnist weer eens schreef over: Het 'moderne management' dat maar al te vaak heeft geleid tot blinde grootschaligheid en bureaucratie, die een duurzame inrichting van natuur en maatschappij in de weg staan.

Zo lazen we afgelopen maand mei het volgende in de column: *'Het hedendaags onderwijs is niet meer primair een zaak voor hiervoor opgeleide docenten, maar voor managers en politici die uitsluitend in grootschalige, commerciële en industriële constructies denken, managers die in hun door managementcursussen, Nijenrode-scholen en commerciële activiteiten aangepaste hersenen geen plaats hebben ingeruimd voor leerlingen, studenten en onderwijskundig personeel. Het absolute ideaal voor 'moderne' managers is een fusie, dus kleine scholen die samensmelten tot grotere eenheden. Daar dient ontzettend veel over te worden vergaderd. Zeer dikwijls is hiervan het resultaat dat zeer grote, uiterst moderne en mensenvriendelijke nieuwbouw tot stand komt en de vroegere gebouwen van de fusiepartners worden afgebroken, zonder rekening te houden met mentaliteit of persoonlijkheid van de fusiepartners'*

Hiermee hebben ook Leenstra en ondergetekende de afgelopen decennia ervaring opgedaan. Niet voor niets volgden wij vorig jaar de nieuwbouw van ARF en de afbraak van Zodiac (inmiddels met de grond gelijk gemaakt) met het nodige wantrouwen⁽¹⁾. Gelukkig lijkt de operatie voor vistelers - gelet op ter beschikking gekomen ruimte - (per toeval?) gunstig uit te pakken. Over de reorganisaties die plaatsvonden in het

in het MBO-onderwijs, kon ik alleen maar somber zijn. Over hoe deze twintig jaar geleden op gang werden gezet, schreef ik al in 1994⁽²⁾. Naar aanleiding van dit artikel waren de toenmalige *managers* van de MBO-leerinstelling 'not amused'.

Zorgen om het MBO-onderwijs (vervolg)

Inmiddels bleek het *management* van Het College steeds meer te bestaan uit mensen die studies hadden gedaan die niet te maken hebben met de vakken die werden onderwezen. Zij hadden vakken bestudeerd als: rechtsgeleerdheid, economie, filosofie of een taalwetenschap. Niets mis mee, want iemand met belangstelling en een goed verstand haalt belangrijke ontwikkelingen op een vakgebied uit de vakliteratuur die op elke school in de mediatheek te vinden is. De docenten gingen er ook vanuit dat het *management* de docenten met kennis en inzicht zouden versterken bij het nemen van hun beslissingen. Na het verschijnen van het artikel in AQUAcultuur (uit 1994) volgde een oorverdovend stilzwijgen. Tenslotte, na jaren, kwam de vraag van een *manager*: *'Schrijf je nog steeds voor dat blaadje?'* Inmiddels hadden de managers de bepaling ingevoerd dat allen die aan de school waren verbonden, geen mededelingen naar buiten zouden laten uitgaan zonder goedkeuring van de directie. Een medewerker kon anders worden uitgenodigd voor 'een gesprek',

waarin wordt gewezen op de noodzaak zich 'professioneel' te gedragen.

Maar volgzzaamheid is nu eenmaal een deugd die door leerlingen en cursisten op een MBO-school niet op prijs wordt gesteld. Op een MBO-school wordt men opgeleid tot ondernemers die assertief zijn en initiatief durven te nemen. Hen moeten de ogen worden geopend voor wat in de samenleving gebeurt. Deze instelling was in strijd met wat van de docenten werd verwacht, namelijk volgzzaamheid te zijn en de mond te houden. Dit hadden enkele 'ondernemers' goed begrepen. Zij dachten van de situatie misbruik te kunnen maken.

Pangasius hoort in Azië, niet in Afrika!

Op zekere middag – het was midden in de zomervakantie van 2004 – werd mij per telefoon de volgende vraag gesteld: *'Voel je er wat voor in Afrika, aan het Victoria-meer, aan een project mee te werken om daar Pangasius te kweken? De transportkosten van de filets vanuit Afrika zijn een kwartje per kg goedkoper! Bovendien geeft dit voor de bewoners werkgelegenheid.'*

Zonder te hoeven nadenken antwoordde ik met: *'Ik wil graag helpen, maar niet door Pangasius in Afrika te introduceren! Die vis hoort immers in Zuidoost Azië thuis; het Victoria-meer heeft al genoeg geleden onder faunavervalsing.'*

Maar de man aan de andere kant van de telefoon bleek Loek K. te zijn. Hij had met het management van de school de deal gesloten in Afrika, aan het Victoria-meer, Pangasius te kweken voor export naar Europa. Vooral het feit dat zowel CvB van Het College en 'ondernemer' Loek K. niet bleken te begrijpen dat de plannen zouden leiden tot milieucatastrofe en voor de school eeuwige schande, bracht mij er toe prof Johan Verreth per mail te vragen wat hij vond van de plannen van Loek K. Verreth was duidelijk met zijn antwoord: *'Alleen als strikte ziekenhuis-voorwaarden worden ingesteld die voorkomen dat er visjes ontsnappen naar de buitenwereld. Het had immers maar*

weinig gescheeld of in Zuid-Amerika was Clarias (via Hongarije) in het wild terechtgekomen met onvoorstelbare milieuschade tot gevolg (door adequaat ingrijpen is dat toen voorkomen).'

Ik deelde dit antwoord mee aan Loek K. en de directie van het College. Loek K. bleek niet bepaald onder de indruk van de argumenten. Zijn reacties: *'Johan Verreth? Nooit van gehoord!'* en: *'Faunavervalsing? Wat kan jou nou die paar visjes schelen? Het gaat ons om het scheppen van werkgelegenheid!'*

Ik waagde het toen de ondernemer er aan te herinneren dat dit argument ook werd gebruikt bij de introductie van *Lates nilotica* in het Victoria-meer; het leverde enkele honderden werk (als visser en verwerker), maar het ontnam enkele duizenden traditionele vissers hun broodwinning en het was de oorzaak van verdwijning van de honderden vissoorten die zich de afgelopen miljoenen jaren in het Victoria-meer hadden ontwikkeld (kleine, veelkleurige *Cichliden*).

Het 'nieuwe management', zo werd me toen ook duidelijk, was op grond van opleiding en belangstelling ook niet op de hoogte van wat de samenleving wat betreft duurzaamheid op prijs stelt. In een 'gesprek' met directieleden vroeg ik ook waarom de directieleden nooit in de mediatheek te vinden waren om zich op de hoogte te stellen van de ontwikkelingen in de betreffende vakgebieden. Het antwoord (van Theo S. en Peter v.d. P.): *'Dat staat niet in onze taakbeschrijving omschreven.'*

Het 'nieuwe management' zo bedacht ik, zou ook wel niet op de hoogte zijn van de waarschuwing van Macchiavelli aan De Vorst (in: *Il Principe*): *'Als u met iemand wil samenwerken, let dan op of hij het algemeen belang voor ogen heeft of het alleen maar doet voor eigen voordeel.'*

Het eindigde er meer dat voor het 'Pangasius-project' door het College, samen met de organisatie van Loek K. in Den Haag subsidie werd aangevraagd. Die aanvraag wordt o.a. door een medewerker van (het latere) IMA-RES beoordeeld op technische haalbaarheid.

Ik was toen in IJmuiden en daar werd mij de vraag gesteld of ik het management van Het College in staat achtte leiding te geven aan een viskwekerij in Afrika. Ik antwoordde met: *'Daar zijn ze echt niet toe in staat.'* Het management en Loek K. kregen kort hierna het bericht dat het 'Pangasius-project' niet met subsidie zou worden ondersteund. *'Een messteek in de rug!'*, zo noemde Loek K. dit in de directiekamer. Hij doelde hiermee op de docent die niet aan het project wilde meewerken.

Het 'Indonesië-project'

Voedselvoorziening is een mondiale business geworden; vlees, melk en vis worden internationaal verhandeld en de prijzen worden bepaald door internationale vraag en aanbod. Daarom bevonden zich onder de cursisten visteelt regelmatig ondernemers die plannen hadden viskwekerijen op te zetten in Suriname, Zuid-Afrika, Indonesië of Vietnam. Daarom was ik toen vooral bezig met de voorbereiding van het 'Indonesië-project' (waarin ook Het College zou kunnen participeren; in AQUAcultuur kon u hierover ook regelmatig lezen). In Indonesië is immers een grote behoefte aan deugdelijk onderwijs in de moderne visteelt; er wordt onvoldoende, zowel gevangen als gekweekte vis op de markt aangeboden. Al vanaf 2000 was ik daarom – met medeweten van het management – bezig met de voorbereiding van te subsidiëren projecten. Maar 3 maanden nadat het uiteindelijke voorstel bij Het CvB was voorgelegd en 3 weken voor de *deadline* voor het indienen bij de EVD liet de voorzitter van het College van bestuur, Luuk V., per mail weten niet in het project te willen participeren, want: *De prioriteiten liggen nu bij 'de uitvoering van het Competentiegericht Leren.'*

Ik vroeg de vertegenwoordiger van de MR (Anne B.) te informeren naar de achtergronden. De realisatie van een leermethode mag toch geen reden zijn de onderwijsontwikkeling tegen te gaan? Het antwoord van het MR-lid: *'Waarom loop je zelf niet bij Luc V.*

(de voorzitter van het CvB) naar binnen om hem dit te vragen?' Een gesprek met de voorzitter van het CvB (Luc V.) en met de directeur Cursuszaken (Frans van R.) werd via de directiesecretaresse aangevraagd. Directiesecretaresse, Mieke V., liet per telefoon weten dat genoemde directieleden niet in een gesprek waren geïnteresseerd. Gelukkig zijn er in den lande ook AOC's die niet tot conglomeraat zijn uitgegroeid en een CvB bleven houden die toegankelijk bleef voor docenten. Er bleek ook een klein AOC in Nederland te vinden die bereid was het 'Indonesië-project' didactisch te ondersteunen. Over dit College, met slechts 60 docenten (i.p.v. 1600) wordt u in de volgende aflevering van AQUAcultuur op de hoogte gesteld.

P.S.: Er valt geen oorzakelijk verband aan te wijzen tussen de weigering mee te werken aan 'het Pangasius-project in Afrika' en de onwil van het CvB het Indonesië-project te ondersteunen. Iemand was nog wel zo vriendelijk mij er op te wijzen dat ik niet pas in 'het denkraam' van de managers. Zelf beschouwde ik de weigering van het betreffende CvB als niets minder dan een misdaad, gelet op de ca. 30 miljoen mensen die in Indonesië lijden aan ondervoeding.

En – daarin geven we Smalhout gelijk – moeten we vraagtekens plaatsen bij de moraal van 'volgzaamheid' die in veel 'moderne organisaties' wordt verwacht, de moraal die het medewerkers onmogelijk maakt onjuistheden in de bedrijfsvoering 'naar buiten' te brengen. Een klokkenluider bevuilt het eigen nest niet. Ik zou het als normaal beschouwen als als wanbeleid aan de orde wordt gesteld.

Referenties

- J. Scheerboom en S. Leenstra. Aquatische Research Facility (ARF); fotoreportage van de inrichting. AQUAcultuur, 27, 4 (2012)
- J. Scheerboom. Haagse zorgen om het MAO. AQUAcultuur, 9, 2 (1994).